

TOPRAK SAHİPLERİNİN MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLERİNE YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ GELİŞTİRME ÇALIŞMASI

A Study of Scale Development on The Attitude of Landowners towards Seasonal Agricultural Workers

Bilgen ORHAN¹

Adnan KAN²

Özet

Bu çalışmanın amacı toprak sahiplerinin mevsimlik tarım işçilerine yönelik tutum ölçeği geliştirmektir. Geliştirilen ölçek geçerlik ve güvenilirliğin test edilmesi amacıyla Bursa/Yenişehir ilçesi Çeltikçi, Karasıl, Menteşe ve Çardak Köy Mahallelerinde yaşayan 240 toprak sahibine uygulanmıştır. Çalışmada açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Açıklayıcı faktör analizi sonucunda 'olumsuz tutum', 'duygusal öge' ve 'olumlu tutum' olarak üç faktör belirlenmiştir. Modelin uyum indeksi 0,044 olarak tespit edilen ölçeğin tümü için elde edilen iç tutarlık katsayısı ise .82 'dir. Bu sonuçlar ölçeğin toprak sahiplerinin mevsimlik tarım işçilerine yönelik tutumlarını ortaya koymak üzere kullanılabileceğini göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Mevsimlik Tarım İşçileri, Göç, Tutum Ölçeği

Abstract

The purpose of this study is to develop an attitude scale of landowners towards seasonal agricultural workers. In order to test the developed scale's validity and reliability, 240 landowners living in the Bursa / Yenişehir district of Çeltikçi, Karasıl, Menteşe and Çardak village districts were applied. In the study, explanatory factor analysis and confirmatory factor analysis were used. As a result of the exploratory factor analysis, three factors were identified as 'negative attitude', 'emotional element' and 'positive attitude'. The fit index of the model was determined as 0.044. The internal consistency coefficient for the whole scale was .82. These results show that the scale can be used to reveal the attitudes of landowners towards seasonal agricultural workers.

Keywords: Seasonal Agricultural Workers, Migration, Attitude Scale

¹ Arş. Gör., Gazi Üniversitesi, Coğrafya Eğitimi ABD., bilgenorhan@gazi.edu.tr

² Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ABD., adnankan@gazi.edu.tr

GİRİŞ

Göç insanların devamlı yaşama bölgelerinden bireysel, aile ya da gruplar halinde geçici veya sürekli olarak yaşamak amacıyla bir yerden bir yere geçişidir (Doğanay,1994 s.165). Göç durağan değil, nedenleri ve sonuçları ile algılanan bir süreçtir. Dünyadaki göçlerin nedenleri: nüfus artışı, ekonomik yetersizlikler, tarımsal arazilerin parçalı oluşu ve azlığı, göç alışkanlıkları, akrabalık/hemşerilik ilişkileri ve sosyo-psikolojik faktörler gösterilebilir. Göçlerin bu nedenlere bağlı olarak çeşitleri vardır. Bu çeşitleri değişik şekillerde sınıflandırmak mümkündür. Bunlar göçe neden olan faktörlere, mesafeye, sürekliliğine (geçici ve daimi) göre ayrıca isteğe bağlı veya zoraki göçler olarak sınıflandırılabilir (Şahin ve Karabağ, 2015 s.49).

Geçici göçlerin bir kısmı olan ve Türkiye’de hızla değişen ve beraberinde bir takım sorunlarla yakından bağlantılı olan “mevsimlik iş göçü” olgusu coğrafyada üzerinde çalışılması önem arz eden bir konudur (Şen, 1984). Türkiye’deki toplumsal oluşum içinde, tarımın makineleşmesi, modernleşmesi, geleneksel toprak sahipliği rejiminin değişmesi, topraksızlaşma ya da toprakların belirli ellerde toplanması, ulaşım koşullarındaki gelişmeler gibi etmenlerle özellikle kırsal alanlarda yaşayan nüfus kentsel alanlara doğru hareketlenmektedir. Bu durum toprağı az olan ya da topraksız olan kırsal kesim insanların *mevsimlik tarım işçisi* olarak Türkiye’de geçici olarak farklı bölgelere göç etmelerine sebep olmaktadır.

Mevsimlik tarım işçileri;

- yaşam koşullarının ve barınma koşullarının uygunsuzluğu,
- yetersiz, dengesiz beslenme,
- kaza ve yaralanmalar,
- üreme sağlığı sorunları,
- pestisit etkilenimi,
- aşırı sıcak ve soğuk hava koşullarına maruz kalma,
- hizmete erişememe nedeniyle erken ölümler ve hastalıkların yüksek olması,
- çalışma yaşamının en kötü şartlarına maruz kalan ve sosyal dışlanmanın bütün boyutlarını taşıyan grup olarak ele alınmaktadır (Şimşek, 2012 s.25).

Bu boyutları taşıyan mevsimlik tarım işçilerinin göç ettiği alanlarda toplumsal dışlanmaya yönelik durumlarını tespit etmek amacıyla toprak sahiplerinin mevsimlik tarım işçilerine karşı tutumunu ölçecek bir ölçme aracı geliştirilmiştir. Toprak sahiplerinin mevsimlik tarım işçilerine karşı ‘*olumlu, olumsuz tepkilerini ya da tepkisizliklerini ölçmek için geliştirilen*’ bu ölçek aracı bir tutum ölçeğidir (Tavşancıl, 2014 s.69).Araştırmacıların erişebildiği literatürde toprak sahiplerinin mevsimlik tarım işçilerine yönelik tutumlarının belirlenmesine yönelik çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle, bu çalışmada mevsimlik tarım işçisi çalıştıran toprak sahiplerinin, tarım işçilerine yönelik tutumunu belirlemek amacıyla bir ölçek³ geliştirilmiş ve bu ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğini tespit etmek amacıyla toprak sahiplerine uygulanmıştır.

YÖNTEM

Bu araştırma bir ölçek geliştirme çalışmasıdır. Bu bölümde toprak sahiplerinin mevsimlik tarım işçilerine yönelik “*Tutum Ölçeği*” geliştirme çalışmasının aşamaları ve çalışma grubu verilmiştir.

Çalışma Grubu

Çalışma grubunu, Bursa/Yenişehir ilçesi Çeltikçi, Karasıl, Menteşe ve Çardak Köy Mahallelerinde yaşayan 240 toprak sahibi oluşturmaktadır. Uygulama alanında işçi gereksinimin yüksek olduğu tarımsal ürünlerin yetiştirilmesi ve Türkiye’nin birçok bölgesinden mevsimlik tarım işçi göçü alması nedeniyle çalışma grubu olarak bu bölgedeki toprak sahipleri seçilmiştir. Uygulamanın çalışma grubu, özellikle bir süre de olsa tarlasında mevsimlik tarım işçisi çalıştıran ve mevsimlik tarım işçisi ile karşı karşıya gelen toprak sahipleri seçilerek amaçlı örnekleme yoluyla belirlenmiştir.

Ölçeğin Geliştirilme Aşamaları

İlgili alan yazın incelendiğinde toprak sahiplerinin mevsimlik tarım işçilerine yönelik tutumlarına dair bir tutum ölçeğinin toprak sahibi ve mevsimlik tarım işçilerine dair çalışmalara katkı sağlayacağı söylenebilir. Bu bağlamda toprak sahibi ve mevsimlik tarım işçileri konuları ile ilgili çalışmalar da dikkate alınarak 32 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur. Maddeler oluşturulurken tutuma ilişkin yapı ve kuramsal yapı dikkate alınmıştır. Konuyla ilgili farklı alanlardaki

³ Bkz. Ek 1.

uzmanlardan (Bir coğrafya alanında doçent, bir ölçek değerlendirme uzmanı, iki sosyoloji alanında doktora öğrencisi) görüş alınarak bazı maddeler atılmış, bazı yeni maddeler eklenmiştir. Sonuç olarak 26 maddelik bir madde havuzu elde edilmiş ve bu maddelerin ifadeleri iki dil uzmanına (Bir Türk dili ve edebiyatı alanında profesör ve bir Türkçe alanında doktor) incelenmiştir. Uygulama sahasında (Çeltikçi Köyü Mahallesi) 12 toprak sahibi ile görüşülerek maddelerin uygulama grubu açısından anlaşılabilirliği test edilmiş ve maddelerin anlaşılır olduğu görülmüştür.

Ölçek 5'li likert tipinde "hiç katılmıyorum (1)", "katılmıyorum (2)", "kararsızım (3)", "kısmen katılıyorum (4)" ve "tamamen katılıyorum (5)" şeklinde derecelendirilerek uygulanmıştır. Uygulamaya katılan toprak sahipleri maddelere tamamen katılıyorum ile hiç katılmıyorum arasında değişen 5 kategorili likert tipi ölçeğine tepkide bulunmuştur.

Verilerin Toplanması

Oluşturulan ölçek, Bursa/Yenişehir ilçesinde Çeltikçi, Karasil, Menteşe ve Çardak Köy Mahallelerine gidilerek bu alandaki toprak sahiplerine uygulanmıştır. Veri toplama süreci 2 hafta sürmüş ve toplamda 240 toprak sahibi ölçeği doldürmüştür.

Verilerin Analizi

Ölçek Çeltikçi, Karasil, Menteşe ve Çardak Köy Mahallerinde 276 kişiye uygulanmıştır. Ancak ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları için uygun olmayan, tamamlanmamış ölçekler çıkarıldıktan sonra 240 toprak sahibinin ölçeğe verdikleri yanıtlar doğrultusunda yapılmıştır. Çalışmada öncelikle verilerin faktör analizine uygunluğu kontrol edilmiş ve ardından ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek için yapılan dik (varimax) döndürme ile AFA yapılmıştır. Ölçeğin güvenilirliği için Cronbach Alfa katsayısı kullanılmıştır. Verilerin temel bileşenler analizine uygunluğunu saptamak için KMO katsayısı ve Barlett Sphericity değerlerine bakılmış, daha sonra ise AFA ile belirlenen faktör yapısını doğrulamak için DFA yapılmıştır.

Ölçeğin Geçerliliğine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Çalışma grubundan toplanan verilerin faktör analizi yapmaya uygun olup olmadığını belirlemek için KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) katsayısı ve Barlett Sphericity Testi yapılmıştır. KMO katsayısı, gözlenen korelasyon katsayıları büyüklüğü ile kısmi korelasyon katsayılarının büyüklüğünü karşılaştırır. KMO katsayısının .5'ten büyük olması gerekir. Katsayı ne kadar büyükse veri seti faktör analizi yapmak için o kadar uygundur (Kalaycı, 2010 s.322).

Tablo 1: KMO Değerleri ve Yorumları	
KMO DEĞERİ	YORUM
.90	Mükemmel
.80	Çok İyi
.70	İyi
.60	Orta
.50	Zayıf
.50'nin altı	Kabul Edilemez

Kaynak: (Sharma, 1996 s116)

Toprak sahiplerinin mevsimlik tarım işçilerine yönelik tutum ölçeğinin KMO değeri .868 olduğundan Tablo 1 e göre faktör analizi yapmak için çok iyi bir veri setidir.

Yapılan AFA sonucunda ölçek maddelerinin özdeğeri 1'den büyük olan 5 faktör altında toplandıkları görülmüştür. Bu beş faktörün ölçeğe ilişkin açıkladıkları varyans % 52,22'tir. Hiçbir faktöre yük vermeyen ya da binişik olan maddeler ölçekten çıkarılarak (M2,M9,M15,M19,M18,M20,M21) AFA tekrarlanmıştır.

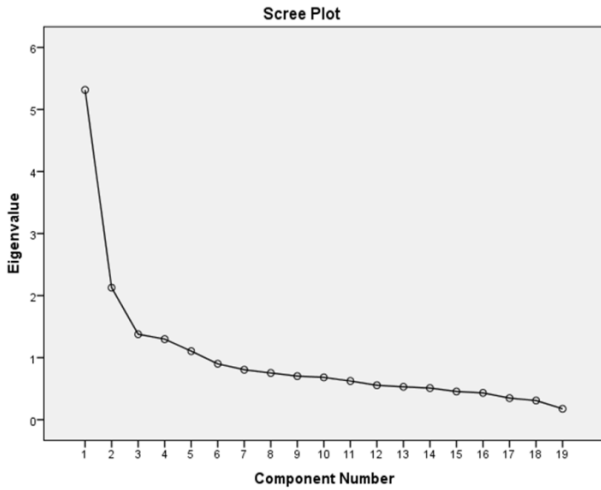
Sonuçta ölçeğe ilişkin açıkladıkları varyans %59,067 olan yine 5 faktörlü yapı oluşturulmuştur. Bu yapılan analizde KMO değeri ,831, Barlett Sphericity Testi anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=1440,170$; $p=.00$). Tablo 2'de maddelerin faktör yükleri verilmiştir.

Tablo 2: Faktör Yük Değerleri						
	Maddeler	Faktör1	Faktör2	Faktör3	Faktör 4	Faktör 5
1	M3	,774				.
	M5	,725				.
	M7	,691				.
	M6	,684				.
	M4	,675				.
	M1	,673				.
	M8	,578				.
	M26	,521				.
2	M10		,880			.
	M11		,854			.
3	M23			,727		.
	M25			,658		.
	M12			,543		.
	M13			,520		.
4	M17				,818	.
	M16				,749	.
5	M22					,758
	M24					,623
	M14					,614
Özdeğer:	5,315	2,127	1,317	1,298	1,105	
Açıklanan Varyans:	20,582	10,956	10,550	8,514	8,465	
Açıklanan Toplam varyans: 59,067						

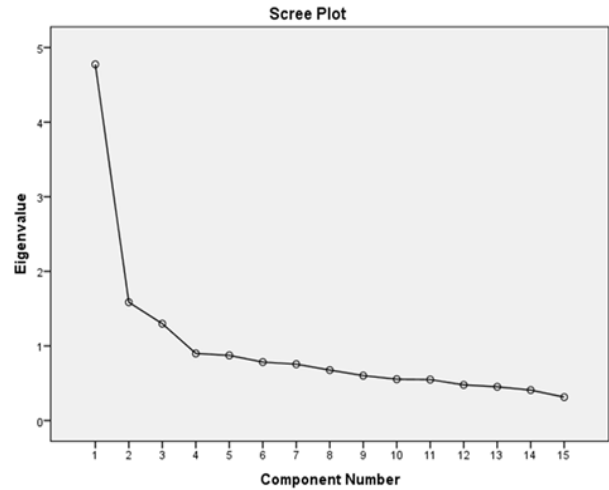
* .30'tan düşük yük değerleri tabloda gösterilmemiştir.

Tablo 2 de görüldüğü gibi birinci boyut faktör yükleri. 774 ile. 521 arasında değişen 8 maddeden; ikinci boyut faktör yükü. 880 ile 854 arasında değişen iki maddeden; üçüncü boyut faktör yükü. 727 ile. 520 arasında değişen dört maddeden; dördüncü boyut faktör yükü, 818 ile. 749 arasında değişen iki maddeden; beşinci boyut faktör yükü ise. 758 ile. 614 arasında değişen üç maddeden oluşmaktadır. Döndürme sonrasında tüm faktörlerin toplam varyansın %59,067 açıkladığı görülmüştür. Birinci faktör toplam varyansın % 20,582'sini, ikinci faktör % 10,9'unu, üçüncü faktör %10,5'ini, dördüncü faktör 8,51'ini, beşinci faktör ise % 8,4'ünü açıklamaktadır.

Faktöre düşen madde sayısı az olduğu için, ölçekte iki maddeden oluşan ikinci faktörün maddeleri (M10,M11) ile yine iki maddeden oluşan dördüncü faktörün maddeleri (M16,M17) ölçekten çıkartılarak AFA tekrarlanmıştır. Maddeler çıkartıldıktan sonra ölçeğe ilişkin varyansı % 51,05 olan 3 faktörlü yapı⁴ oluşmuştur. Tekrarlanan analizde KMO değeri, 858, Barlett Sphrecity Testi anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=970,384$; $p=.00$).

Şekil 1: 1.Yamaç/ Birikinti Grafiği

Şekil 2: 2. Yamaç /Birikinti Grafiği

Şekil 1 de yer alan 1. yamaç/birikinti grafiği yük vermeyen ya da binşik olan maddeler ölçekten çıkarılarak (M2,M9,M15,M19,M18,M20,M21) tekrarlanan AFA sonucu ortaya çıkan grafikdir. Bu grafikte görüldüğü üzere eğim beşinci noktadan sonra vermektedir (Şekil 1).

⁴ Bkz. Ek 2.

Şekil 2 de yer alan 2.yamaç/birikinti grafiği M10,M11, M16,M17 maddelerinin ölçekten çıkartılarak tekrarlanan AFA sonucu elde edilen grafikdir. Bu grafikte de eğim üçüncü noktadan sonra plato yapmaktadır (Şekil 2).

Tablo 3'te M10,M11, M16,M17 maddelerinin ölçekten çıkartılarak tekrarlana AFA sonucu maddelerin faktör yükleri, ortak varyans yükleri ve madde korelasyonu verilmiştir.

Tablo 3: Faktör Yükleri, Ortak Varyans Faktör Yükleri ve Madde Toplam Korelasyonu					
Maddeler Maddeler	Faktörler			Ortak Varyans Faktör Yükleri	Madde Toplam Korelasyonu
	1	2	3		
M1	,680			,475	,578
M3	,757			,599	,653
M4	,651			,481	,571
M5	,723			,556	,643
M6	,689			,523	,587
M7	,674			,579	,624
M8	,634			,509	,527
M26	,540			,436	,534
Cronbach Alpha	,85				
M12		,547		,441	,399
M13		,528		,331	,344
M23		,728		,552	,398
M25		,695		,547	,397
Cronbach Alpha	,58				
M14			,672	,562	,404
M22			,678	,505	,326
M24			,731	,560	,353
Cronbach Alpha			,55		
Genel					
Cronbach Alpha		,82			

* .30'tan düşük yük değerleri tabloda gösterilmemiştir.

Tablo 3'te görüldüğü gibi birinci boyut faktör yükü .680 ile .540 arasında değişen 8 maddeden; ikinci boyut faktör yükü .542 ile .695 arasında değişen 4 maddeden; üçüncü boyut faktör yükü ise .672 ile .731 arasında değişen 3 maddeden oluşmaktadır. Tüm faktörlerin toplam varyansın % 51,051'ini açıkladığı görülmüştür. Birinci faktör toplam varyansın % 25,7'sini açıklamakta olup tutumun öğeleri dikkate alındığında "olumsuz tutum" olarak isimlendirilmiştir. İkinci faktör toplam varyansın % 13,996'sını açıklamakta olup "duygusal öge" olarak isimlendirilmiştir. Üçüncü faktör toplam varyansın % 11,286'sını açıklamakta olup "olumlu tutum" olarak isimlendirilmiştir.

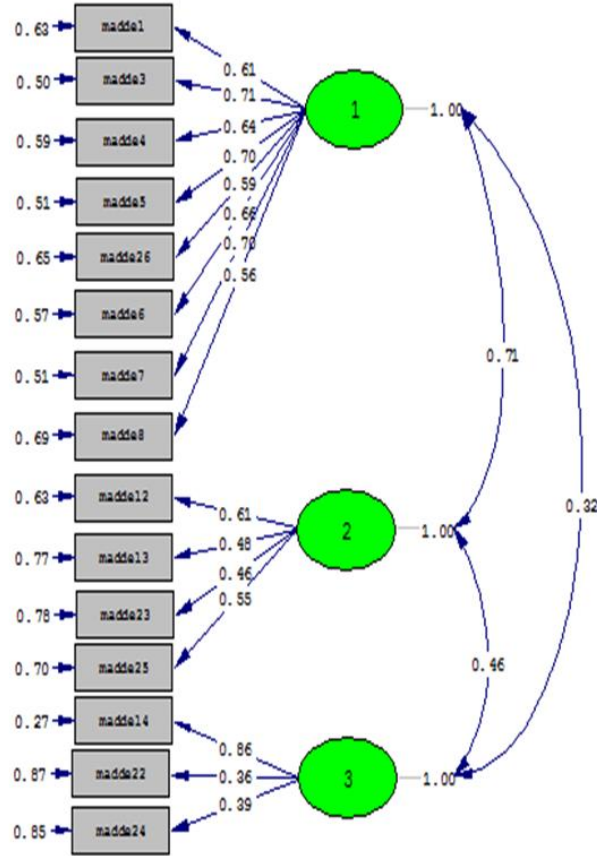
Açımlayıcı faktör analizi sonrasında ortaya çıkan modelin, yapı geçerliğini değerlendirmek için doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. DFA'da uyumlu olup olmadığı sınanan modelin yeterliğini ortaya koymak üzere pek çok uyum indeksi kullanılmaktadır. Bu çalışma için Ki kare uyum testi (Chi-Square Goodness), GFI (Goodness of Fit Index), RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation), CFI (Compare Fit Index) ve NFI (Normed Fit Index), NNF (Non-Normed Fit Index), RMR (Standardized) uyum indeksleri incelenmiştir.

Tablo 4: Model Uyum İndeksleri		
Uyum İndeksi	Kabul Edilebilir Sınır	Mükemmel Uyum Sınırı
NFI	=.90 ve üzeri	=.95 ve üzeri
CFI	=.95 ve üzeri	=.97 ve üzeri
GFI	=.85 ve üzeri	=.90 ve üzeri
AGFI	=.85 ve üzeri	=.90 ve üzeri
RMSEA	=.050 ve =.080 arası	=.000 ve <.050 arası
χ^2/sd	Bulunan değer istatistiksel olarak anlamsız olmalıdır ve $\chi^2/sd=4$ 'ten küçük olmalıdır.	

Kaynak: (Seçer, 2013)

Açımlayıcı faktör analizi sonucu ulaşılan üç faktörlü yapıyı doğrulamak için yapılan doğrulayıcı faktör analizinde ulaşılan uyum iyiliği indeksleri şu şekildedir: ($\chi^2/df= 1,46$ ($p=.000$); RMSEA= .044; GFI= .92; AGFI= .89; CFI=.98; NFI= .94; NNFI=.97; RMR= .057).

Modelin uyum indeksleri incelendiğinde χ^2/df değerinin 1,46 olduğu görülmektedir. Bu değer küçük örneklerde 2,5 den küçük olduğu modellerde mükemmel uyum olduğu ifade edilirken, büyük örneklerde ise 3'ten küçük olması mükemmel uyum olarak kabul edilir (Çokluk vd.,2016 s.271). Bu çerçevede yapılan analizde χ^2/df değerinin mükemmel düzeyde uyum değeri verdiği ifade edilebilir.

Chi-Square=127.88, df=87, P-value=0.00286, RMSEA=0.044

Şekil 3: Doğrulayıcı Faktör Analizi

Modelin RMSEA değeri incelendiğinde ise 0,044 uyum indeksi elde ettiği görülmektedir (Şekil 3). RMSEA'nın .05'ten küçük olması mükemmel uyuma ve .08'den küçük olması iyi uyuma işaret ederken, .10'dan küçük olması ise zayıf uyuma işaret etmektedir (Çokluk vd.,2016, s. 307). Bu çerçevede yapılan analiz için elde edilen uyum indeksinin mükemmel olduğu ifade edilebilir.

Analizde GFI'ın .92 ve AGFI'ın ise .89 olduğu görülmektedir. GFI ve AGFI indekslerinin .85 'in üzerinde olması kabul edilebilir olarak ifade edilirken (Tablo 4), .95'in üzerinde olması mükemmel uyuma, .90'ın üzerinde olması ise iyi uyuma karşılık gelmektedir (Çokluk vd., s 2016). Bu çerçevede yapılan analizde GFI iyi uyuma, AGFI'ın ise kabul edilebilir uyuma sahip olduğu görülmektedir.

Standardize edilmiş RMR'ın uyum indeksinin.057 olduğu görülmektedir. RMR ve standardize edilmiş RMR'ın .05'in altında olması mükemmel uyuma, .08 'in altında olması iyi uyuma ve .10'un altında olması ise zayıf uyum olduğuna işaret etmektedir (Çokluk vd.,2016, s.312). Yapılan analiz için Standardize edilmiş RMR'ın iyi uyuma sahip olduğu ifade edilebilir.

NNF ve CFI uyum indeksleri incelendiğinde NNF'in .97 ve CFI'ın .98 olduğu görülmektedir. NNFI ve CIF indekslerinin .95'in üzerinde olması mükemmel uyuma, .90'ın üzerinde olması ise iyi uyuma karşılık gelmektedir (Çokluk vd, 2016, s.312). Yapılan analizde NNF ve CIF'in mükemmel uyuma sahip olduğu görülmektedir. Tüm bu bulgular ölçeğin üç faktörlü yapıya sahip olduğunun göstergesi olarak kullanılabilir.

MADDE ANALİZİ VE GÜVENİRLİĞE İLİŞKİN BULGULAR

Ölçekte yer alan her bir maddenin, ölçmek istediği özelliği ölçmeye ne derece hizmet ettiği belirlenmesi amacıyla ilk olarak madde-toplam korelasyonları hesaplanmıştır. Aynı ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısına bakılmıştır. Ölçekte yer alan her bir madde için madde- toplam korelasyonları ve her bir alt boyuta ilişkin Cronbach güvenilirlik katsayıları Tablo 3'te verilmiştir.

Ölçek maddelerinin ölçülmek istenen özelliğinin ölçme amacına hizmet edip etmediğini belirlemek üzere, Tablo 3’de özetlenen madde analizi sonuçları incelenmiştir. Buna göre; olumsuz tutum faktöründe madde-toplam test korelasyonları incelendiğinde değerler ($r=.527$) ile ($r=.653$) arasında değişmektedir. Duygusal öge faktöründe madde-toplam test korelasyonları incelendiğinde değerler ($r=.399$) ile ($r=.344$) arasında değişim göstermektedir. Olumlu tutum faktöründe madde-toplam test korelasyonları incelendiğinde ise değerler ($r=.404$) ile ($r=.326$) arasında değişmektedir.

Madde-toplam korelasyonlarının .30 ve daha yüksek olması ölçek maddelerinin geçerliğine bir kanıt olarak kullanılmaktadır (Can, 2014 s.303). Madde-toplam test korelasyonları incelendiğinde her bir madde için .30’un üzerindedir. Bu durum, ölçek maddelerinin ölçülmek istenen özelliğinin ölçme amacına hizmet ettiğine işaret etmektedir.

Ölçeğin tümüne ait C_{α} güvenilirliği .82, birinci faktöre ait C_{α} .85, ikinci faktöre ilişkin C_{α} .58, üçüncü faktöre ilişkin C_{α} .55, olarak bulunmuştur. Ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı 0.60 ile 0.90 arasında oldukça güvenilir kabul edilirken, 0.40 ile 0.60 arasındaki değer düşük dereceli güvenilir olarak kabul edilmektedir (Can, 2014 s.369). Buna dayalı olarak ölçeğin tümüne ait güvenilirliği ile birinci faktöre ait güvenirliliğin yüksek olduğu, ikinci ve üçüncü faktörün ise düşük dereceli güvenilirlik gösterdiği görülmektedir.

SONUÇLAR

Toprak sahiplerinin mevsimlik tarım işçilerine yönelik tutumunu ölçmeği amaçlayan ve 15 maddeden oluşan bu ölçek üç faktörden oluşmaktadır. Bu faktörler olumsuz tutum, duygusal öge ve olumlu tutum olarak isimlendirilmiştir.

Çalışmada AFA öncesinde örneklem büyüklüğünün faktörleştirmeye uygunluğunu test etmek amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda KMO değerinin .858 olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca bağlı olarak örneklem büyüklüğünün faktör analizi yapmak için uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Analizde aynı zamanda Bartlett küresellik testi sonucu incelendiğinde ki-kare değerinin manidar olduğu görülmüştür ($\chi^2=970,384$; $p=.00$).

Toprak sahiplerinin mevsimlik tarım işçilerine yönelik ölçeğinde faktörleştirme yöntemi olarak temel bileşenler analizi, döndürme yöntemi olarak da dik döndürme yöntemlerinden maksimum değişkenlik (varimax) seçilmiştir. Yapılan analizde temel olarak alınan 15 madde için öz değeri 1’in üzerinde olan üç bileşen olduğu görülmüştür. Bu bileşenlerin toplam varyansa yaptıkları katkı % 51,051’dir. Birinci faktör toplam varyansın % 25,768’sini açıklarken, ikinci faktör toplam varyansın % 13,996’sını üçüncü faktör ise toplam varyansın % 11,286’sını açıklamaktadır.

Çalışmada AFA sonrasında ortaya çıkan modelin, yapı geçerliğini değerlendirmek için doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. Yapılan analizde $\chi^2/df=1,46$ değeri ile mükemmel düzeyde uyum değeri verdiği görülmüştür. Modelin RMSEA (0,044) incelendiğinde uyum indeksi ile mükemmel kabul edilirken, GFI’in (.92) iyi uyuma, AGFI’in (.89) ise kabul edilebilir uyuma sahip olduğu görülmektedir. NNF’in . ve CFI’in olduğu indekste NNF (.97)ve CIF’in (.98) mükemmel uyuma sahiptir. Analizde standardize edilmiş RMR (0,57) değeri ile iyi uyuma sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Analizde madde-toplam test korelasyonları incelendiğinde her bir madde için .30’un üzerinde olduğu tespit edilmiş ve bu durum, ölçek maddelerinin ölçülmek istenen özelliğinin ölçme amacına hizmet ettiğine işaret ettiğini kanıtlamıştır. Aynı ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısına bakıldığında ise ölçeğin tümüne ait güvenilirliği ile birinci faktöre ait güvenilirlik oldukça güvenilir olduğu, ikinci ve üçüncü faktörün ise düşük güvenilirlik gösterdiği tespit edilmiştir.

Kaynakça

- Can, A. (2014). *SPSS İle Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. & Büyüköztürk, Ş. (2016). *Sosyal Bilimler için Çok Değişkenli İstatistik ve Lisrel Uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Doğanay, S. (1994). *Türkiye Beşeri Coğrafyası*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kalaycı, Ş. (2006). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. (2.Baskı). Ankara: Asil Yayınları.
- Karabağ, S. & Şahin, S. (2006). *Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Seçer, İ. (2013). *SPSS ve LISREL ile Pratik Veri Analizi: Analiz ve Raporlaştırma* (1. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sharma, S. (1996). *Applied Multivariate Techniques*. New York: John Wiley & Sons Inc.
- Şen, E. (1984). Türkiye’de mevsimlik iş gücü göçleri üzerine düşünceler. *Ege Coğrafya Dergisi*, 2(1), 1-6.
- Şimşek, Z. (2012). *Mevsimlik Tarım İşçilerinin ve Ailelerinin İhtiyaçlarının Belirlenmesi Araştırması 2011*, UNFA. Şanlıurfa: Elif Matbaa Baskı
- Tavşancıl, E. (2014). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Nobel Yayın.

EK 1: Toprak Sahiplerinin Mevsimlik Tarım İşçilerine Yönelik Tutum Ölçeği

Madde No	Madde	Tamamen katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum
1	Tarlamda mevsimlik tarım işçisi çalıştırmak istemem.					
2	Tarlamda mevsimlik tarım işçilerini çalıştırmaktan memnunum.					
3	Tarlamda mevsimlik tarım işçisi çalıştırma düşüncesi bile beni huzursuz eder.					
4	Mevsimlik tarım işçisi çalıştırırken gergin olurum.					
5	Mevsimlik tarım işçisi çalıştırmanın cazip gelecek bir yanı olduğunu düşünmüyorum.					
6	Bazı toprak sahiplerinin güvenle nasıl mevsimlik tarım işçisi çalıştırdıklarını anlayamıyorum.					
7	Tarlamda mevsimlik tarım işçisi çalıştırmanın ürünlerime zarar getireceğini düşünüyorum.					
8	Çevremdeki toprak sahiplerine mevsimlik tarım işçisi çalıştırmalarını tavsiye etmem.					
9	Mevsimlik tarım işçisi çalıştırmanın bana bazı sıkıntılar yaşatmasından endişe duyuyorum.					
10	Mevsimlik tarım işçisi ile arkadaş olabilirim.					
11	Mevsimlik tarım işçileri ile sohbet etmekten hoşlanırım.					
12	Mevsimlik tarım işçileri yaşadığım bölgeye geldiklerinde kendimi güvende hissetmiyorum.					
13	Mevsimlik tarım işçilerinin yaşadığım bölgede kalıcı olarak yerleşmelerini istemem.					
14	Mevsimlik tarım işçilerine yapılacak olan yardım faaliyetlerine katılırım.					
15	Mevsimlik tarım işçileri ile karşılaşacağımız problemleri kolaylıkla çözebileceğimizi düşünüyorum.					
16	Mevsimlik tarım işçileri ile birçok sorun yaşasam da onlarla çalışmaya devam ederim.					
17	Tarlamda çalıştırmak için başka seçeneklerim olsa bile bölgemize gelen mevsimlik tarım işçilerini çalıştırmayı tercih ederim.					
18	Mecbur kalmadıkça tarlamda mevsimlik tarım işçisi çalıştırmam.					
19	Mevsimlik tarım işçilerine her konuda yardım ederim.					
20	Mevsimlik tarım işçisinin adını duymak bile beni huzursuz eder.					
21	Mevsimlik tarım işçilerine mesafeli davranırım.					
22	Mevsimlik tarım işçilerinin bölgemize gelmesinin farklı kültürleri tanıma fırsatı yarattığını düşünüyorum.					
23	Çocuğumun mevsimlik tarım işçisinin çocuğu ile aynı okulda eğitim almasını istemem.					
24	Mevsimlik tarım işçisine karşı yapılan haksızlık karşısında onun yanında olurum.					
25	Elimden gelse tarlamda mevsimlik tarım işçisi çalıştırmam.					
26	Çiftçilik yaptığım sürece mevsimlik tarım işçisi çalıştırmayı düşünmüyorum.					

EK 2: Toprak Sahiplerinin Mevsimlik Tarım İşçilerine Yönelik Tutum Ölçeği
(Maddeler Çıkartıldıktan Sonraki Üç Faktörlü Yapı Hali)

Faktör No	Faktör Adı	Madde No	Madde
Faktör 1	Olumsuz Tutum	1	Tarlamda mevsimlik tarım işçisi çalıştırmak istemem.
		3	Tarlamda mevsimlik tarım işçisi çalıştırma düşüncesi bile beni huzursuz eder.
		4	Mevsimlik tarım işçisi çalıştırırken gergin olurum.
		5	Mevsimlik tarım işçisi çalıştırmanın cazip gelecek bir yanı olduğunu düşünmüyorum.
		6	Bazı toprak sahiplerinin güvenle nasıl mevsimlik tarım işçisi çalıştırdıklarını anlayamıyorum.
		7	Tarlamda mevsimlik tarım işçisi çalıştırmanın ürünlerime zarar getireceğini düşünüyorum.
		8	Çevremdeki toprak sahiplerine mevsimlik tarım işçisi çalıştırmalarını tavsiye etmem.
		26	Çiftçilik yaptığım sürece mevsimlik tarım işçisi çalıştırmayı düşünmüyorum.
Faktör 2	Duygusal Öge	12	Mevsimlik tarım işçileri yaşadığım bölgeye geldiklerinde kendimi güvende hissetmiyorum.
		13	Mevsimlik tarım işçilerinin yaşadığım bölgede kalıcı olarak yerleşmelerini istemem.
		23	Çocuğumun mevsimlik tarım işçisinin çocuğu ile aynı okulda eğitim almasını istemem.
		25	Elimden gelse tarlamda mevsimlik tarım işçisi çalıştırmam.
		14	Mevsimlik tarım işçilerine yapılacak olan yardım faaliyetlerine katılıyorum.
Faktör 3	Olumlu Tutum	22	Mevsimlik tarım işçilerinin bölgemize gelmesinin farklı kültürleri tanıma fırsatı yarattığını düşünüyorum.
		24	Mevsimlik tarım işçisine karşı yapılan haksızlık karşısında onun yanında olurum.